

2. Добржанський О. Становлення фіскальних і митних органів у Другій Речі Посполитій. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*. 2024. № 1. С. 109–116.
3. Іван Зуляк. Законодавче забезпечення митних правил в Другій Речі Посполитій у 1920-х рр. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. 2025. № 1(61). С. 58–65.
4. Зуляк, І., & Лаврін, Т. (2025). Особливості переміщення товарів і вантажів через митний кордон Другої Речі Посполитої. *Сторінки історії*, (61). <https://doi.org/10.20535/2307-5244.61.2025.347311>
5. Брославська Т. В. Нормативно-правові засади функціонування митної справи в Другій Речі Посполитій. «Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2025. № 11(41). С. 3511–3529.
6. Брославська Т. В. Організаційно-адміністративні механізми контролю і попередження порушень державного і митного режиму в Другій Речі Посполитої (1927–1928 рр.). *Актуальні питання в сучасній науці*. 2026. № 1(43). С. 587–598.
7. Do wszystkich Urzędow Celnych. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*. 15 maja 1920 r. Nr. 18. S. 358–367.

Анна ПАТРА

*Здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
annapatra2002@gmail.com*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА І МЕХАНІЗМИ НАДАННЯ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ ТАРНОПІЛЬСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1934–1935 рр.)

Міжвоєнний період став складним етапом у житті українського населення, оскільки наслідки Першої світової війни зумовили значні демографічні, економічні та соціальні втрати. Війна призвела до виснаження людських ресурсів, втрати земель, масових депортацій населення, а також до занепаду сільського господарства. У результаті значна частина населення опинилася на межі бідності, відчуваючи гострий дефіцит матеріальних засобів і продовольства. Втрата членів родин додатково погіршувала матеріальне становище домогосподарств та спричиняла деморалізацію населення. Упродовж 1934–1935 рр. до Тарнопільського воєводського управління надходили численні звернення осіб з інвалідністю з проханням про надання матеріальної допомоги, що було зумовлено припиненням пенсійних виплат цій категорії населення [1, s. 423–435].

Попри складні соціально-економічні умови, населення зберігало довіру до органів влади та розраховувало на їхню підтримку. Соціальна допомога, що

надавалася органами місцевого самоврядування, виступала важливим індикатором ставлення держави до громадянина. Зокрема, міська влада, як найближча до населення адміністративна інстанція, забезпечувала розгляд заяв і надання матеріальної підтримки, тим самим реалізуючи принципи людської гідності, солідарності та людиноцентризму в управлінській практиці.

Водночас діяльність Тарнопільського воєводського управління характеризувалася високим рівнем адміністративного контролю. Усі звернення підлягали ретельній перевірці з метою встановлення достовірності поданої інформації, що було зумовлено поширенням випадків шахрайства. На Першому з'їзді бургомістрів Тарнопільського воєводства (7–8 січня 1935 р.) у доповіді П. Полянського «Свідectва про бідність» наголошувалося, що відповідні документи можуть видаватися їм'янами лише особам, які не володіють жодним майном і не мають доходів [3, арк. 53–53 зв.]. З метою підтвердження цієї інформації здійснювалися перевірки майнового стану, сімейного становища заявників, а також їхнього перебування на утриманні інших осіб. У зв'язку з виявленими зловживаннями, зокрема використанням свідectв про бідність для уникнення судових витрат, було запроваджено додатковий документ – довідку про майно.

Аналогічні механізми перевірки застосовувалися щодо осіб з інвалідністю, які зверталися за матеріальною допомогою після припинення пенсійних виплат. Основними причинами інвалідності виступали фізична непрацездатність та поранення, отримані під час військової служби у Першій світовій війні.

Показовим було звернення Докії Терех із села Дуплиська Заліщицького повіту від 22 грудня 1934 р. Заявниця, звертаючись через старосту до Тарнопільського воєводського управління, зазначала, що виплата її пенсії була припинена у зв'язку з досягненням 46-річного віку, наголошуючи на власній бідності та відсутності майна [2, арк. 4]. Її гміна підтвердила наведені дані та підтримала клопотання про надання допомоги [2, арк. 4 зв.]. Однак в результаті перевірки, проведеної державною поліцією, встановлено, що заявниця перебувала у фактичному шлюбі з особою, яка забезпечувала її та дітей, а також володіла двома моргами землі [2, арк. 6]. У зв'язку з цим 13 лютого 1935 р. Тарнопільське воєводське управління відмовило у наданні допомоги, мотивуючи рішення відсутністю загрози її матеріальному існуванню [2, арк. 1].

Натомість позитивне рішення ухвалено щодо звернення Павла Тимчишина з Ожеховчиків Бродівського повіту, інваліда війни, який 2 січня 1935 р. повідомляв про вкрай складні умови життя, необхідність утримання хворої дружини та двох дітей, а також відсутність достатніх засобів для існування [2, арк. 13]. Попри наявність незначного земельного наділу та житла, його скрутне

становище було підтверджене війтом гміни [2, арк. 14], унаслідок чого воєводське управління надало йому допомогу у розмірі 20 злотих [2, арк. 11].

Окрему увагу привертає випадок Мар'яна Тирпи з Бучача, інваліда війни, батька чотирьох дітей, який звернувся безпосередньо до міністра військових справ Юзефа Пілсудського. У заяві він описував свій військовий досвід (служба в австрійській армії у 1915–1918 рр., участь у боях на італійському фронті, подальша служба в 9-му полку уланів у 1919–1921 рр.), а також складні життєві обставини після припинення пенсійних виплат у 1934 р. [2, арк. 141–142 зв.]. Перевірка, проведена поліцією, підтвердила достовірність викладеної інформації, включно з фактом звільнення заявника з посади охоронця через скорочення [2, арк. 146]. 1 березня 1935 р. Тернопільське воєводське управління ухвалило рішення про надання йому допомоги у розмірі 30 злотих [2, арк. 148].

Аналіз наведених випадків свідчив про те, що жоден із заявників не належав до категорії осіб, які формально підпадали під визначення «бідності» у розумінні тогочасного адміністративного дискурсу, оскільки до заяв не додавалися відповідні свідоцтва. Водночас процедура отримання допомоги передбачала подання значної кількості документів і проходження багаторівневої перевірки. Такий підхід, з одного боку, відображав бюрократичний характер державного управління, а з іншого – був необхідним інструментом запобігання зловживанням та забезпечення адресності соціальної підтримки. Важливу роль у цьому процесі відігравали органи поліції, які здійснювали функції контролю та перевірки.

Таким чином, міжвоєнний період, попри складну економічну ситуацію, характеризувався наявністю механізмів соціальної підтримки населення. Архівні матеріали засвідчують, що, незважаючи на розвинену бюрократичну процедуру, органи влади керувалися не лише адміністративними нормами, але й моральним обов'язком перед громадянами. Соціальна політика виявлялася не лише у формальному адмініструванні, але й у прагненні забезпечити належний рівень соціального захисту та визнання цінності кожного члена суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ustawa z dnia 17 marca 1932 r. o zaopatrzeniu inwalidzkim. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1932. Nr. 26. Poz. 238. S. 423–435.
2. Державний архів Тернопільської обл. Ф. 137. Оп. 1. Спр. 61. 176 арк.
3. Державний архів Тернопільської обл. Ф. 137. Оп. 1. Спр. 62. 58 арк.